

Силабус курсу
«Філософська антропологія»

Освітній ступінь: бакалавр

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 033 Філософія

Освітньо-професійна програма «Аналітика суспільних процесів»

Кількість кредитів – 5

Рік підготовки, семестр – IV рік, I семестр

Компонент освітньої програми: обов'язкова

Дні занять: згідно розкладу занять

Консультації: згідно розкладу індивідуальної роботи

Мова викладання: українська

Керівник курсу:	Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук – Поперечна Галина Антонівна
E-mail викладача:	hap190962@tnpu.edu.ua
Сторінка викладача	http://tnpu.edu.ua/faculty/history/poperechna-galina-antonvna.php?clear_cache=Y
Сторінка курсу в Moodle	https://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=3333

Анотація дисципліни

Курс «Філософська антропологія» спрямований на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про людину на підставі вивчення еволюції філософсько-антропологічної думки, знайомства з базовими філософськими вченнями про людину, класичним та некласичним підходами до її пояснення. Особлива увага приділяється формуванню філософської антропології як окремого розділу філософського знання та ознайомленню з теоретичними аспектами осмислення фундаментальних особливостей людського буття, місця і ролі та шляхів самореалізації людини в сучасному світі.

Метою вивчення курсу: є формування гуманістичного світогляду студента, що ґрунтується на системі знань про розвиток філософських уявлень про людину, усвідомленні специфіки філософського осмислення феномену людини, розумінні основних теоретичних проблем і спрямування сучасного антропологічного дискурсу; курс спрямований на вдосконалення вміння використовувати набуті знання для розбудови власних світоглядних цінностей та установок, пояснення актуальних проблем сучасності.

Основні завдання: формування у майбутніх аналітиків теоретичних знань про специфіку і предметне поле філософії людини як одного із напрямів філософії, її місця в системі філософського знання, розвиток вміння вільно і творчо використовувати категоріальний апарат філософської антропології, аналізувати і пояснювати основні парадигми філософсько-антропологічного знання, інтерпретувати оригінальні тексти.

Зміст дисципліни «Філософська антропологія» розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців спеціальності 033 Філософія, норм та традицій вищої університетської освіти, а також профілю освітньо-професійної програми.

Навчальний контент:

Години (лек./сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
Змістовий модуль 1. Еволюція філософсько-антропологічної думки			
2 / 2	1. Філософська антропологія, її проблематика та функції.	Розуміти специфіку і предметне поле філософської антропології, її співвідношення з релігійною та науковою парадигмами знання; місце антропології в структурі філософського знання, її зв'язок з онтологією, гносеологією, етикою, аксіологією тощо, розрізняти різновиди філософсько-антропологічного пізнання	Питання, тести
2 / 2	2. Особливості розуміння людини в східній та античній філософії і культурі	Розуміти зв'язок і залежність антропологічних ідей філософії Стародавніх Індії та Китаю від способу організації цих суспільств і поширених в них міфологічно-релігійних доктрин; сутність і місце атропосу в давньогрецькій міфології і філософії, значення і наслідки «сократичного повороту» та розвиток антропологічних ідей в елліністичний період.	Тести, питання творче завдання
2 / 2	3. Людина в філософії Середньовіччя та Відродження. Образ людини в християнстві	Знати основоположні ідеї християнського світогляду і проектувати їх на вчення про людину, здійснювати основних антропологічних категорій, орієнтуватись у способах вирішення основних антропологічних проблем. Розуміти зміну акцентів у вченні про людину в епоху Відродження, сутність гуманізму та його основних цінностей.	Тести, питання
2 / 2	4. Людина в епоху Нового часу та Просвітництва.	На підставі аналізу соціально-економічних та духовно-культурних трансформацій Нового часу розуміти причини зміни поглядів на сутність, місце і значення людини в світобудові, переосмислення її життєвих орієнтирів, пояснювати провідні теорії походження людини і суспільства, ролі культури і виховання у її становленні.	Тести, питання, реферат
2 / 2	5. Специфіка розуміння людини представниками німецької класичної філософії	Характеризувати основні положення антропології та моральної філософії Канта, розуміти новаторство Канта в порівнянні з ідеологією Просвітництва, аналізувати вчення про синтез чуттєвого і духовного в людині в філософії Фіхте та Шеллінга, родову сутність і проблему свободи в філософії Гегеля, антропологічний принцип філософії Фейєрбаха.	Питання, творче завдання, тести

2 / 2	6. Ірраціоналістичні концепції людини в філософії XIX ст.	Розуміти сутність протистояння сциентизму та антисциентизму, раціоналізму та антираціоналізму як системи координат, в межах яких відбувається нове осмислення людини, аналізувати стадії людського життя, за С. К'єркегором, сутність песимістичного гуманізму А. Шопенгауера, проблему цінностей, долі людини і людства в філософії життя.	Тести, питання,
2 / 4	7. Проблема людини в українській філософії і культурі	Розкривати причини і корені актуалізації антропологічної проблематики в українській філософії та культурі, виділяти і аналізувати антропологічну спрямованість творчості мислителів Київської Русі, розуміти сутність гуманістичних та реформаційних ідей в українській філософії, специфіку української барокової культури та традиції «філософії серця», виділяти проблеми, пов'язані з осмисленням проблеми людського буття в інтелектуальній думці XIX – поч.. XX ст.	Тести, питання

Змістовий модуль 2. Теоретичне осмислення фундаментальних особливостей людського буття

4 / 4	8. Антропологічна проблематика в філософії XX століття	Знати основні ознаки духовної кризи XX ст. та її вплив на осмислення проблеми людини, розуміти поняття «антропологічна катастрофа» та «антропологічний ренесанс», сутність критики традиційної антропології та шляхів пошуку виходу з кризи. Давати характеристику провідним течіям антропологічного спрямування: філософської антропології, екзистенціалізму, психоаналізу, постструктуралізму, персоналізму, аналізувати та порівнювати ідеї й основних положення їх представників.	Тести, питання
2 / 2	9.. Проблема походження і сутності людини	Знати суть, вміти порівнювати та надавати оцінку найбільш поширеним концепціям походження людини: теологічній, інопланетній, антропного принципу, еволюційній, трудовій, семіотичній, культурної діяльності; надавати характеристику типології людини в сучасній філософській антропології.	Тести, питання
2 / 2	10. . Духовні та тілесні основи особистості	Розуміти традиційні в філософії та релігії точки зору на співвідношення душі і тіла, аналізувати особливості тілесного існування та категоріальні вираження тіла, стани свідомості, душевне життя людини, співвідношення душі і духу.	Тести, питання

2 / 4	11. Метафізика і соціологія людського буття	Розуміти сутність людини як метафізичної істоти, ознаки метафізичного буття людини, причини, які викликають потребу у трансцендуванні; демонструвати вплив і значення «ніщо» на духовне переродження людини. Встановлювати причини відмінності та унікальності людини, механізми захисту від руйнування людського Я; характеризувати поняття внутрішнього і зовнішнього Я, сутності та особистості.	Тести, питання, кейси
2 / 2	12. Людина та її основні відношення	Знати сутність відношення Я і Ти, розуміти неемпіричний характер усвідомлення Іншого, умови і наслідки переходу Ти в Воно надавати характеристику основних аспектів відношення Я і Ми та ролі влади у цьому контексті, змісту і головних проблем співвідношення людини і світу культури, людини і природи, надавати оцінку феномену «масової культури».	Тести, питання
2 / 2	13. Фундаментальні характеристики людського буття	Розуміти універсальний характер людського буття та труднощі при спробі дати визначення людини, розкривати сутність специфічних ознак людини: незвідності, унікальності, неповторності, незамінності, демонструвати значення свободи в випадковості в житті людини, роль самопізнання.	Тести, питання

Формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей:

Індекс в матриці	Програмні компетентності
	Загальні компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 2	Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями та інноваційними технологіями.
ЗК 3	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 4	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 5	Здатність до проведення аналітичних і наукових досліджень на відповідному рівні.
ЗК 6	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 9	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді.
ЗК 10	Здатність до самоорганізації та автономної роботи.
ЗК 11	Цінування та повага різноманітності й мультикультурності.
ЗК 12	Здатність діяти на підставі етичних міркувань (мотивів) та академічної доброчесності.
ЗК 13	Здатність креативно мислити та генерувати нові ідеї.
	Спеціальні (фахові) компетентності

СК 1	Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури, її методологічної основи для аналітичної діяльності.
СК 3	Здатність використовувати у професійній діяльності знання про розвиток основних ідей, учень та напрямків суспільних дисциплін.
СК 4	Усвідомлення особливостей і місця вітчизняної інтелектуальної думки у світовій філософській традиції та її ролі в українській духовній культурі й суспільних процесах.
СК 5	Здатність аналізувати сучасні філософські та суспільно-політичні проблеми та вчення.
СК 6	Здатність здійснювати інтелектуальну, логіко-мисленнєву діяльність, спрямовану на вирішення практичних завдань.
СК 7	Здатність викладати міркування послідовно, логічно, систематично й аргументовано та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.
СК 8	Здатність оперувати філософською і конкретно-науковою термінологією для розв'язання професійних завдань.
СК 9	Здатність застосовувати в аналітичній діяльності філософські та конкретно-наукові методи і підходи.
СК 10	Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової проблематики.
СК 11	Здатність застосовувати в аналітичній діяльності знання про засади, розвиток і сучасний стан наукового та гуманітарного знання.
СК 12	Здатність дотримуватися в професійній діяльності норм інтелектуальної доброчесності, професійної етики та культури.
СК 13	Здатність брати участь у наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії та суспільних наук.
СК 14	Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності; вміння обирати ефективну стратегію комунікативної поведінки та спілкування у процесі професійної діяльності.
СК 16	Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати аналітичне дослідження з елементами наукової новизни та практичної значущості у різних галузях суспільного життя.

Програмні результати навчання:

ПРН 1	Розуміти сенс філософії та суспільних наук, їх місце в системі культури;
ПРН 2	Розуміти розмаїття та специфіку філософських та суспільних дисциплін, знати філософську та конкретно-наукову термінологію
ПРН 3	Знати основні етапи, напрями в історії світової і вітчизняної філософії та інших суспільних галузей.
ПРН 4	Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної, загальногуманітарної та суспільної проблематики.
ПРН 6	Знати основні напрями, тенденції, проблематику сучасної філософії та суспільних наук.
ПРН 8	Оперувати основними філософськими, економічними, соціологічними, політичними методами і підходами, розуміти етико-практичну значущість філософського та соціально-гуманітарного знання у здійсненні аналітичної діяльності.
ПРН 9	Мати навички написання філософських текстів, проведення політичних, соціально-економічних та наукових досліджень.

ПРН 10	Мати навички реферування, систематизованого огляду і порівняльного аналізу філософської, суспільствознавчої й загальнонаукової літератури та уміння роботи з документами різних видів.
ПРН 11	Вміти аналізувати міркування, різні види інформації, факти, статистичні дані, робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки, прогнози та надавати рекомендації.
ПРН 12	Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано; використовувати технології ефективного спілкування і раціональної поведінки у професійній комунікації.
ПРН 13	Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.
ПРН 14	Уникати симуляцій, плагиату та інших виявів академічної недоброчесності у сфері аналітичної діяльності або навчання.
ПРН 15	Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності і вирішення можливих конфліктних ситуацій та вміння планувати, організовувати й аналізувати міжособистісну взаємодію у процесі професійної комунікації.
ПРН 16	Вміти застосовувати загальногуманітарні, філософські, політичні й економічні знання в різних сферах життєдіяльності.
ПРН 17	Мати навички участі в наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії та суспільних наук.
ПРН 18	Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури і електронних баз та критично аналізувати, класифікувати, систематизувати й інтерпретувати її.

Література

Навчальні посібники

1. Барулин В. С. Социально-философская антропология. Человек и общественный мир: учеб. пособие для студ. вузов. Москва: Альма матер : Академический проект, 2007. 493 с.
2. Бойченко О. І. Філософська антропологія давнього Китаю. Київ : [б.в.], 2003. 216 с.
3. Булатов М. О., Загороднюк В. П., Малеев К. С., Солонько Л. А. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи. Київ : Стилос, 2001.
4. Вальверде К. Философская антропология / Г. Вдовина (пер. с исп.). Москва: Христианская Россия, 2000. 412 с.
5. Головкин Б. А. Філософська антропологія: Навч. Посібник / Національний аграрний університет. Київ, 1997. 239 с.
6. Григорьян Б. Т. Философская антропология. Критический очерк. Москва : Мысль, 1982. 188 с.
7. Губин В. Д., Некрасова Е. Н. Философская антропология.: Учеб. пособие для вузов. Москва : ПЭР СЭ; Санкт-Петербург : Университетская книга, 2000. 240 с.
8. Гуревич П. С. Философская антропология: Учеб. пособие. Москва : «Омега –Л», 2010. 607 с.
9. Западная философская антропология: учебное пособие. Москва : «Издательство ЮРАЙТ», 2017. 164 с.
10. Моторина Л. Е. Философская антропология: Учебн. пособие для студ. вузов. М. : Высшая школа, 2003. 256 с.
11. Філософська антропологія: екзистенціальні проблеми / НАН України; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ : 2000.

12. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ : 2001.
13. Хамитов Н. В. Философия человека: от метафизики метаантропологии. Киев: 2002.

Додаткова література

1. Андрос Є. І. Відчуження та неklasична раціональність // Відчуження: минавшість і сьогодення. Київ : Наукова думка, 1995.
2. Бергсон А. Творческая эволюция. Москва : Азбука, 2019, 384 с.
3. Бердяев Н. А. О назначении человека. Киев : Центр навчальної літератури, 2021. 556 с.
4. Библихин В. В. Узнай себя. Санкт-Петербург : Наука, 1998. 577 с.
5. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть. Львів : Кальварія, 376 с.
6. Бубер М. Проблема человека. Київ : Ніка- центр, 1998. 96 с.
7. Вульф К. Антропология: история, культура, философия. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский гос. Университет, 2007. 280 с.
8. Гегель Г. Феноменологія духу. Харків : Фоліо, 2019. 480 с.
9. Гелен А. О систематике антропологии. // Проблема человека в западной философии. Москва : прогресс, 1998. С. 152 – 201.
10. Декарт Р. Метафізичні роздуми. Київ : Юніверс, 2000. 304 с.
11. Душа; ум, розум, дух / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т.1. під керівництвом Барбари Кассен. Київ : Дух і літера, 2009. С. 174 – 201.
12. Дух, душа / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т.1. під керівництвом Барбари Кассен. Київ : Дух і літера, 2009. С. 201 – 205.
13. Кассирер Э. Избранное; Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры. Москва : Гардарики, 1998. 784 с.
14. Кьеркегор С. Страх и трепет. Москва : Культурная революция, 2010. 488 с.
15. Малахов В. Уязвимость любви. Київ : Дух і літера, 2005. 560 с.
16. Маркузе Г. Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества. Москва : Директ-Медиа, 2007. 478 с.
17. Марсель Г. Homo viator. Прологомени до метафізики надії. Київ : Пульсари, 1999. 320 с.
18. Мунье Э. Что такое персонализм. Москва : Издательство гуманитарной литературы, 1994. 128 с.
19. Ніцше Ф. По той бік добра і зла: Прелюдія до філософії майбутнього. Львів : Літопис, 2002. 320 с.
20. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Дегуманизация искусства. Бесхребетная Испания. Москва : АСТ, 2008. 347 с.
21. Поперечна Г. А. Орест Новицький про відмінності розуміння людини в релігійно-філософських вченнях Стародавнього світу. Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія: Філософія. Вип. 813. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. С. 141 – 146.
22. Поперечна Г. А. Філософська антропологія // Філософія: навч. Посібник для студентів і курсантів вищих навчальних закладів МВС України /за ред..М. П. Гетьманчука. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. С.173 – 197.
23. Поперечна Г. А. Характеристика морального стану дитини та її здатності до реалізації моральної свободи в філософії представників Київської духовної академії // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Зб. наук. праць. К.:Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2017.№ 37 (50). С.102 –109.

24. Поперечная Г. А. Христианско-гуманистическая педагогика Памфила Юркевича. Юркевич П.Д. Сочинения: в 3 т./ ред. Мозговая Н.Г., Волков А.Г., авт. вступ. ст. Поперечная Г.А. Мелитополь: ФЛП Однорог Т.В., МГПУ. НПУ, 2018. (Серия "Антология украинской мысли"). Т.1: Педагогические сочинения. 2018. 496 с. С.5 - 26.
25. Табачковський В. Г. Проблема «Я – Інший» як осердя антропологічної рефлексії.// Філософія: світ людини: Курс лекцій. Київ: Либідь, 2003.
26. Табачковський В. Г. Колізії антропологічного розмислу. Київ : Парапан, 2002. 156с.
27. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. Москва : Айрис-Пресс, 2002. 352 с.
28. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів : Кальварія, 2005.
29. Фукуяма Френсис. Конец истории и последний человек / М. Б. Левин (пер. с. Англ.). Москва : АСТ: Ермак, 2007.
30. Фромм Э. Душа человека. Москва : Республика, 1992. 434 с.
31. Фуко М. Управление собой и другими. Курс лекций, прочитанных в Колледж де Франс в 1982 – 1983 уч. году. / Пер. с фр. А. В. Дьяков. Санкт-Петербург : Наука, 2011.
32. Хейзинга Й. Homo ludens. Человек играющий. Москва : Азбука-Классика, 2019. 400 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. ЕНМКД Філософська антропологія <http://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=22>
2. Безкоштовні електронні підручники онлайн «Гуманітарні науки» (<http://www.chitalca.html>).
3. <http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І.Мечникова.
4. <http://www.onu.edu.ua/ru/index.html> Сайт ОНУ ім. І.І.Мечникова.
5. <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.
6. Каталог електронних бібліотек: <http://www.aonb.ru/iatp/guide/library.html>
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>
8. Електронна бібліотека з філософії <http://filosof.historic.ru/>
9. Електронна бібліотека <http://elibrary.rsl.ru/>
10. Електронна бібліотека підручників <http://studentam.net/>
11. Європейська електронна бібліотека (Europeana) <http://www.europeana.eu/portal/>

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика оцінювання. Враховується сума балів поточного контролю: 1 модуль - 40 балів, 2 модуль - 40 балів, підсумкового контролю тестування (іспит): 20 балів. При цьому враховується присутність на заняттях та активність студента під час занять; недопустимість пропусків та запізень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання завдань.

Оцінювання

Розподіл балів по темах курсу:

Змістовий модуль №1								Змістовий модуль № 2							Підсумковий контроль	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	ЗМ 1	Тема 8	Тема9	Тема10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	ЗМ 2		
5	5	5	5	5	5	10	40	10	5	5	10	5	5	40	20	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Бали	Оцінка за національною шкалою
A	90-100	відмінно
B	85-89	добре
C	75-84	добре
D	65-74	задовільно
E	60-64	задовільно
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Прореквізити курсу

Ефективність засвоєння змісту дисципліни значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував такі дисципліни як: «Філософія Стародавнього Сходу», «Антична філософія», «Філософія Середньовіччя та Відродження», «Філософія Нового часу та епохи Просвітництва», «Німецька класична філософія», «Українська філософія», «Філософський дискурс новітньої епохи».

Формат дисципліни:

Формат дисципліни змішаний (blended): до очного навчання додається електронний супровід дисципліни в системі Moodle. Blended Learning – викладання передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами дистанційного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, інтерактивні елементи, онлайн-консультування тощо.